

УДК 7.75.02:75.04. 746.34. 725.94. 929.
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.03.696>

ПОСТАТЬ ПАТРІАРХА ВОЛОДИМИРА (1925—1995) У ТВОРАХ МИТЦІВ КОСІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІНСТИТУТУ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Валентина МОЛИНЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0815-6096>

кандидатка мистецтвознавства, доцентка, завідувачка кафедри об-
разотворчого мистецтва та академічних дисциплін,
Косівський державний інститут декоративного мистецтва,
вул. Міцкевича, 2, 78600, м. Косів, Україна,
e-mail: valentynamolyn@gmail.com

Актуальність теми полягає в тому, що стаття присвячена пам'ятній ювілейній даті — 100-річчю від дня народження Патріарха Володимира (Романюка), видатного українського духовного лідера, правозахисника і символа боротьби за незалежність Української православної церкви. *Об'єкт* дослідження охоплює історію «тернистого життєвого шляху» Патріарха Володимира (Романюка), вшанування особистості Патріарха в національно-культурному просторі сьогодення, зокрема у творчості митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва. *Мета* статті полягає у представленні постаті Патріарха Володимира у творах митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва. *Предметом* дослідження стали живописні портрети Патріарха авторства заслуженого художника України Анатолія Калитка, портрет Патріарха Володимира, вишитий у мініатюрі заслуженим працівником культури України Валерієм Малиновським та скульптурний пам'ятник авторства заслуженого художника України Василя Дутки. *Джерельною базою* послужили опубліковані матеріали про Патріарха, зокрема документальний нарис Тараса Романюка «Патріарх Володимир, або спогади про батька»; матеріали Музею-садиби Патріарха УПЦ КП Володимира (Василя Романюка) у с. Хімчин Косівського р-ну; твори митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва — А. Калитка, В. Малиновського, В. Дутки.

Методологія дослідження базується на комплексному підході, що поєднує історико-культурний контекст, біографічний метод і мистецтвознавчий аналіз.

Ключові слова: Патріарх Володимир (Романюк), вшанування, Косівський державний інститут декоративного мистецтва, митці, Анатолій Калитко, Валерій Малиновський, Василь Дутка, живопис, мікрОВишивка, скульптура.

Valentyna MOLYN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0815-6096>

PhD in Art Studies, Associate Professor,
Department of Fine Arts and Academic Disciplines,
Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts,
2, Mickiewicz Str., 78600, Kosiv, Ukraine,
e-mail: valentynamolyn@gmail.com

THE FIGURE OF PATRIARCH VOLODYMYR (1925—1995) IN THE WORKS OF ARTISTS FROM THE KOSIV STATE INSTITUTE OF APPLIED AND DECORATIVE ARTS

The figure of Patriarch Volodymyr (Romaniuk) is permanently inscribed in the history of Ukraine's spiritual revival. He was a key moral authority who proved his resilience through faith, enduring Soviet prisons for the sake of the Church's independence. Patriarch Volodymyr's life journey was one of sacrifice, suffering, spiritual heroism, and struggle for a free Ukraine and an independent Ukrainian Church.

Relevance of the Topic. The relevance of this publication lies in its dedication to a significant jubilee — the 100th anniversary of the birth of Patriarch Volodymyr (Romaniuk), a prominent Ukrainian spiritual leader, human rights activist, and a symbol of the struggle for the independence of the Ukrainian Orthodox Church. The object of the study encompasses the history of Patriarch Volodymyr's «thorny life path» and the commemoration of his personality within today's national and cultural landscape, specifically through the works of artists from the Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts.

The subject of the study includes painted portraits of the Patriarch by Merited Artist of Ukraine Anatolii Kalytko, a miniature embroidered portrait by Merited Cultural Worker of Ukraine Valerii Malynovskyi, and a sculptural monument created by Merited Artist of Ukraine Vasyl Dutka.

The aim of the article is to present the figure of Patriarch Volodymyr as depicted in the works of artists from the Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts who have sought to visualize the Patriarch's personality in their creative practice.

The source base consists of published materials regarding the Patriarch, including the documentary essay «Patriarch Volodymyr, or Memories of My Father» by Taras Romaniuk; materials from the Patriarch Volodymyr (Vasyl Romaniuk) Museum-Estate in the village of Khimchyn, Kosiv District; and the artworks of Kosiv State Institute artists A. Kalytko, V. Malynovskyi, and V. Dutka. An essential source of information for this article is direct communication with the authors through interviews.

The research methodology is based on an integrated approach that combines historical and cultural context, the biographical method, and art historical analysis.

Keywords: Patriarch Volodymyr (Romaniuk), commemoration, Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts, artists, Anatolii Kalytko, Valerii Malynovskyi, Vasyl Dutka, painting, micro-embroidery, sculpture.

Вступ. Патріарх Володимир (Василь Романюк, 1925—1995) — видатний український православний діяч, богослов та правозахисник, двічі був засуджений радянською владою за участь у національно-визвольній боротьбі та активну дисидентську діяльність, а згодом став Предстоятелем Української Православної Церкви Київського Патріархату (іл. 1). Його життя є символом незламності духу та боротьби за українську Церкву і державність. Його життєвий шлях — це шлях жертвності, страждань, духовного подвигу і боротьби за вільну Україну та незалежну Українську Церкву. Засланий у радянські концтабори за віру й Україну, саме там народилось його тверде рішення — присвятити своє життя Богові. Після звільнення він став священником, а згодом — одним із фундаторів Української Православної Церкви Київського Патріархату.

2025-й рік на Прикарпатті оголошено роком пам'яті Патріарха Володимира (1925—1995) та Митрополита Андрея Шептицького (1865—1944), як нагадування сучасникам про важливість збереження пам'яті про тих, хто працював на духовне становлення української церкви й української державності. Цю публікацію присвячуємо світлій пам'яті патріарха Володимира (в миру Василь Омелянович Романюк), який народився 9 грудня 1925 року у селі Хімчин Станіславської області (тепер с. Хімчин Косівського району Івано-Франківської області).

2025 року 100-річчя від дня народження патріарха Київського і всієї Руси-України Української Православної Церкви Київського Патріархату Володимира (Романюка), церковного діяча, богослова, члена Української Гельсінської групи, політв'язня комуністичного режиму, діяча ОУН, борця за незалежність України у XX столітті за ініціативи Українського інституту національної пам'яті та згідно з Постановою Верховної Ради України № 3536-IX від 2 грудня 2023 року «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2024—2025 роках» відзначається на державному рівні.

Постать Патріарха Володимира (Романюка) назавжди вписана в історію духовного відродження України. Він був ключовим моральним авторитетом, який довів свою незламність вірою, пройшовши крізь радянські тюрми заради незалежності Церкви. Життєвий шлях Патріарха Володимира — це шлях жертвності, страждань, духовного подвигу і

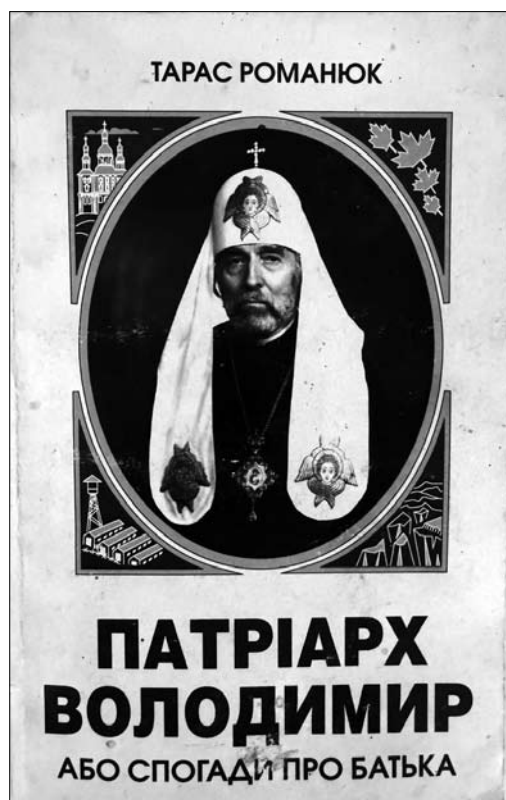
боротьби за вільну Україну та незалежну Українську Церкву. Засланий у радянські концтабори за віру й Україну, після звільнення він став священником, а згодом — одним із фундаторів Української Православної Церкви Київського Патріархату. Його називали видатним українським духовним лідером, правозахисником і символом боротьби за незалежність Української православної церкви. Актуальність статті зумовлена вшануванням цього річчя 100-літнього ювілею від дня його народження Патріарха Володимира та 30-их роковин з часу його упокоєння.

Об'єкт дослідження охоплює історію «тернистого життєвого шляху» Патріарха Володимира (Романюка), вшанування особистості Патріарха в національно-культурному просторі сьогодення, зокрема у творчості митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва.

Предметом дослідження стали живописні портрети Патріарха авторства Заслуженого художника України Анатолія Калитка, портрет Патріарха Володимира, вишитий в мініатюрі Заслуженим працівником культури України Валерієм Малиновським та скульптурний пам'ятник авторства Заслуженого художника України Василя Дутки.

Іл. 1. Патріарх Володимир (Василь Романюк, 1925—1995). Фото з відкритих джерел. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/115062/> (10.12.2025)

Іл. 2. Обкладинка видання: Романюк Т. Патріарх Володимир, або спогади про батька. Документальний нарис (репринтне видання). Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2000. 144 с. (Музей-садиба Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка), 15). Фото О. Федчук

Мета статті полягає у представленні постаті Патріарха Володимира у творах митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва, які у своїй творчості зверталися до візуалізації особистості Патріарха. Його ім'я назавжди закарбоване в історії як символ незламної боротьби за свою свободу.

Джерельною базою послужили опубліковані матеріали про Патріарха, зокрема, документальний нарис Тараса Романюка «Патріарх Володимир, або спогади про батька» [1]; матеріали Музею-садиби Патріарха Володимира (Василя Романюка) у селі Хімчин Косівського району Івано-Франківської області, надані директоркою Оксаною Федчук; твори митців А.Калитка, В. Малиновського, В. Дутки, які є творчими особистостями і педагогами Косівського державного інституту декоративного мистецтва. Важливим джерелом отримання інформації для написання статті є безпосереднє спілкування з авторами — інтерв'ювання.

Методологія дослідження базується на комплексному підході, що поєднує історико-культурний

контекст, біографічний метод і мистецтвознавчий аналіз.

Основна частина. Життєвий шлях Патріарха Володимира (Романюка) — це приклад людини, яку не зламали тюрми та заслання. 1944 року всю сім'ю Романюків вивезено до Сибіру. Дев'ятнадцятирічний Василь Романюк був засуджений на десять років ув'язнення за участь у національно-визвольному русі та етапований на Колиму. Ув'язнення тривало до 1953 року, а потім було ще п'ять років заслання в Магадані. «Мої університети» — так називав ці роки життя сам Василь Омелянович Романюк. «Тоді, звичайно, було рано думати про мемуари, їх просто писати було небезпечно, але оця ідея опису свого життя була постійно у батька на меті», — зазначає його син Тарас Романюк [1, с. 11]. Саме зі спогадів сина, викладених у документальному нарисі «Патріарх Володимир, або спогади про батька» [1], що був перевиданий у видавництві «Писаний Камінь» у Косові 2019 року, дізнаємося про непростий земний шлях цієї величної людини.

Примірник репринтного видання документального нарису «Патріарх Володимир, або спогади про батька», виданого у Києві 2000 року [2], зберігається в експозиції музею-садиби Патріарха Володимира (Василя

Романюка) у селі Хімчин (іл. 2). Оформлення обкладинки виконав художник Феодосій Гуменюк [2].

Після звільнення Василь Романюк здобув богословську освіту: закінчив вищі богословські курси в Івано-Франківську та московську духовну семінарію. У 1964—1972 роках служив священником у багатьох селах на Івано-Франківщині. У споміні про свого батька син Тарас пізніше напише:

«Хіротонія батька в священника відбулася в Вербну неділю 1964 р. в Івано-Франківському кафедральному соборі. Я смутно пам'ятаю ту хіротонію, коли стояв із матір'ю в переповненому храмі, і що мене, тоді малого, найбільше вразило, це те, що під час акту висвяти, у вівтарі, батько кілька разів падав на землю ниць. Я ще тоді не усвідомлював, що це були звичайні земні поклони під час хіротонії. А хор в цей час могутніми голосами заспівував: «Аксіос, аксіос, аксіос!», що значить «достойний, достойний, достойний!». Мати стояла зі слізьми радості на очах, я відчував лише, що з батьком відбувається щось особливе. Було і радісно, і водночас тривож-

но. Наче, передчувалося, що слідом за цією висвятою стоїть важка і терниста дорога священства...» [1, с. 26—27].

Першою парафією, куди направили В. Романюка, було село Новоселиця Снятинського району Івано-Франківської області, обслуговував також сусідні села Джурів і Попельники [1]. Авторитет священника Романюка поширювався на довколишні села. На відправи Служби Божої до священника Василя Романюка почали ходити люди з інших сіл. Богослужіння у сусідній Новоселиці відвідувала і моя бабуся Марія Гордійчук (1903—1979) із села Рибне, яка була відомою майстринею вишивки та писанкаркою. Завдяки бабусі авторку цих рядків хрестив священник Василь Романюк у Новоселиці, де його сім'я проживала до 1968 року.

Наступною парафією для священника В. Романюка був Космач, за спогадами сина, батько «опинився в самому вирі боротьби та конфліктів» [1, с. 28]. Досить вдало підмітив ті особливості, що характеризували Космач і його «духовний мікроклімат» тодішній дисидент, історик Валентин Мороз у публіцистичному нарисі «Хроніка опору» [3].

Слід зазначити, що Валентин Мороз був частим гостем у священника Василя Романюка. Коли 1970 р. В. Мороз був повторно заарештований і засуджений на 14 років, В. Романюк одним із перших виступив на його захист. Тоді по радіо «Свобода» з Мюнхену вперше в ефірі прозвучало прізвище священника Василя Романюка, через що він «був дуже піднесений на душі. Однак це стало вже прямим приводом для атак на нього...» [1, с. 32].

У Космачі священник В. Романюк вів активну душпастирську працю серед дорослих та дітей, закликав віруючих «всіляко берегти свої релігійно-національні традиції, підтримувати колядки, щедрівки, гаївки і все те, чим споконвіку славилася гуцульська земля. Закликав зберігати свою гуцульську ношу...» [1, с. 30]. Він збирав давні ікони, хрести різних конфігурацій, медальйони, топірці, тайстри, старовинний гуцульський одяг [4, с. 29].

Оселя священника В. Романюка була пристановищем для представників національно свідомої інтелігенції, відомих діячів, які продовжували приїжджати до Космача — В'ячеслава Чорновола, Михайла Осадчого, Івана Світличного, Івана Дзюби, Опанаса Заливаїна, Бориса Антоненко-Давидовича, Дани-

ла Шумука, Івана Калинця. Через деякий час деякі з них опиняться у спільних концтаборах, долаючи довгі роки буднів за колючим дротом. Боротьба на волі буде продовжуватись боротьбою за ґратами, і саме там ці люди стануть широко відомими у світі. На початку 1972 року в Україні почалися масові арешти національно свідомої інтелігенції в Києві, Львові, Івано-Франківську та інших містах. Таке горе спіткало й священника Василя Романюка, засудженого на 7 років позбавлення волі й 3 роки заслання до Сибіру. До своєї хати в Косові він потрапить аж 1981 року... Після років заслання служив у церквах сіл Бабин, Рожнів, Пістинь Косівського району.

1988 року священник Василь Романюк емігрував до Канади, де продовжив служіння, читав лекції, писав духовні тексти, викликав велику увагу міжнародної християнської спільноти. Його приймали в Білому домі, він виступав у Парламенті Канади. У Торонто було видано англійською мовою збірник його проповідей та звернень «Голос у пустелі» [5].

1990 року повернувся в Україну, прийняв чернецтво (після смерті дружини. — *Прим. ред.*) з ім'ям Володимир, був висвячений у єпископа Української Автокефальної Православної Церкви, а згодом — архієпископа. Брав активну участь у створенні Української православної церкви Київського патріархату, виступав за духовну незалежність української церкви. У жовтні 1993 року був обраний Патріархом Київським і всієї Руси-України. Його служіння тривало неповні два роки, проте стало символом духовного спротиву та національного пробудження [6].

Він завжди залишався вірним своїй вірі та обов'язку, підносячи голос правди у часи, коли це було суворо заборонено. Його служіння стало духовною опорою для багатьох українців, які шукали підтримки і не здавалися.

Патріарх Володимир був серед тих, хто стояв біля початків Помісної Української Православної Церкви. Він ухвалював рішення, які вимагали не просто мудрості, а великої відваги. Своїм прикладом демонстрував, що любов до Бога нерозривно пов'язана з любов'ю до свого народу [4].

2002 року на місці батьківської хати Патріарха Володимира (Романюка) у с. Хімчин Косівського району було засновано Музей-садибу Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира [7]. Уро-

чисте відкриття відбулося під час XII Міжнародного гуцульського фестивалю. Спочатку музей належав до відділу культури Косівської райдержадміністрації, а з 2018 року — підпорядковується Рожнівській об'єднаній територіальній громаді. У музеї зберігається понад 300 експонатів, серед яких — фотографії, документи, особисті речі Владики, унікальні ікони та духовна література.

Після екскурсу в історію життя Патріарха Володимира, наступним завданням для досягнення поставленої мети в нашій публікації є представлення митців Косівського державного інституту декоративного мистецтва, котрі у своїй творчості зверталися до неординарної постаті Патріарха. Подаємо в хронологічній послідовності виконання творів.

Анатолій Миколайович Калитко, заслужений художник України, доцент кафедри образотворчого мистецтва та академічних дисциплін Косівського державного інституту декоративного мистецтва.

Народився Анатолій Миколайович 13 липня 1942 року в селі Оринин Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

1971 року закінчив Київський державний художній інститут (нині Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури), де навчався у провідних українських живописців: Карпа Трохименка, Анатолія Пламєницького, Олександра Сиротенка, Юлія Ятченка, Тетяни Яблонської, Віктора Присталенка. За направленням приїхав до Косова. Неймовірно, але факт: Анатолій Миколайович жодного разу не змінював місця праці, бо відданий обраному фаху. За роки тривалої безперервної викладацької діяльності в мистецькому навчальному закладі в Косові А. Калитко зростає як педагог (викладач фахових дисциплін, за-

відувач відділу, завідувач кафедри, доцент). Тут потужно розкрився талант А. Калитка-живописця — майстра реалістичного живопису [8, с. 17].

Анатолій Миколайович Калитко впродовж своєї плідної п'ятдесятилітньої мистецько-педагогічної діяльності в Косівській мистецькій школі (технікумі, училищі, коледжі, інституті), зробив вагомий внесок у розвиток навчального закладу, що сьогодні функціонує в статусі інституту. Методика викладання А. Калитка як педагога ґрунтується на власних уміннях і досвіді. Активна творча діяльність мистця спрямована на пропагування українських культурних традицій [9, с. 125].

За період творчої діяльності Анатолій Калитко організував тридцять персональних виставок, зокрема, в Івано-Франківському краєзнавчому музеї (1986), Косівському музеї народного мистецтва та побуту Гуцульщини (2004, 2008, 2015, 2022), Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї (2002, 2017), Кам'янець-Подільській картинній галереї (2006), художньо-меморіальному музеї Василя Касіяна у Снятині (2010), Музеї етнографії та екології Карпатського краю у Яремче (2020), у Косівській регіональній організації НСХУ (2012) та Косівському інституті (2002, 2015). Значущими є персональні виставки А. Калитка в престижних виставкових залах Національної спілки художників України (2007) та Українського фонду культури в Києві (2007, 2010), представництва посольства України в США у Вашингтоні (2007) [9].

2002 рік був визначальний і знаковий у житті художника Анатолія Калитка: 60-літній ювілей, 30 років творчо-педагогічної діяльності, видання каталогу творів, відкриття двох персональних виставок у Косові та Коломиї, вступ до Національної спілки художників України. Стосовно останнього з перелічених пунктів, наведемо слова народного художника України, академіка Української Академії архітектури Людмили Жоголь із передмови альбому про художника:

«Відверто кажучи, я відкрила його як митця у 2002 році, коли в Косові проходив XII Міжнародний гуцульський фестиваль. У ці дні відбулося відкриття персональної виставки Анатолія Миколайовича. Виставка була не перша, і коли я дізналася, що він досі не є членом Національної спілки художників

Іл. 3. Музей-садиба Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка) у с. Хімчин Косівського району Івано-Франківської області. 2025. Фото О. Федчук

України (вражаюча скромність), я на виставці написала йому рекомендацію до спілки. І не помилилась» [10, с. 7]. Творчість митця окреслена різними жанрами малярства: пейзаж, натюрморт, портрет і в кожному з них відкривається сутність його мистецької поетики — це безмежна любов до природи Гуцульщини і талановитих людей краю [11].

Портретна галерея, створена художником упродовж років, велика і різноманітна. Значну частку займають портрети народних майстрів Гуцульщини — ткалі Ганни Василящук, різьбярів Василя Девдюка, Миколи Девдюка, Володимира Гуза, Миколи Гrepиняка, вишивальниці Ганни Герасимович, керамістки Ірини Серьогіної. Позували художників і заслужені працівники освіти України Катерина Сусак та Іван Михайлюк, заслужені художники України Іван Кочержук та Степан Бзунько, відома письменниця і поетеса Марія Влад, косівський поет Богдан Радих [10, с. 11].

2002 року для новоствореного Музею-садиби Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (іл. 3) Анатолій Калитко виконав живописний портрет Патріарха Володимира (Романюка) (іл. 4). Портрет написаний, орієнтуючись на документальні матеріали — фотографію (іл. 5), що зберігається у Музеї-садибі Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира у Хімчині (інв. № 408).

Застосовано академічний підхід у трактуванні портретного образу. Погрудний портрет закомпонований у вертикальному форматі. Художник, використовуючи тричетвертний поворот голови і розсіяне бокове освітлення, подає індивідуальну характеристику портретованого.

Портрет передає зображення худорлявого чоловіка з підстриженими вусами й борідкою, рясно припорошеними сивиною. Далися взнаки роки заслання і неволі. Передано вольовий характер портретованого. Увагу привертають виразні очі з поглядом, що спрямований до глядача. Водночас виразний погляд сповнений переживань. Основну увагу Анатолій Миколайович приділяє характеристиці обличчя Патріарха. Портретований представлений в облаченні, на голові патріарший кукіль — півсферичний клобук із хрестом.

Патріарший кукіль — головний убір патріархів православних церков, що відповідає клобуку митрополитів, архієпископів і єпископів. Являє собою окру-

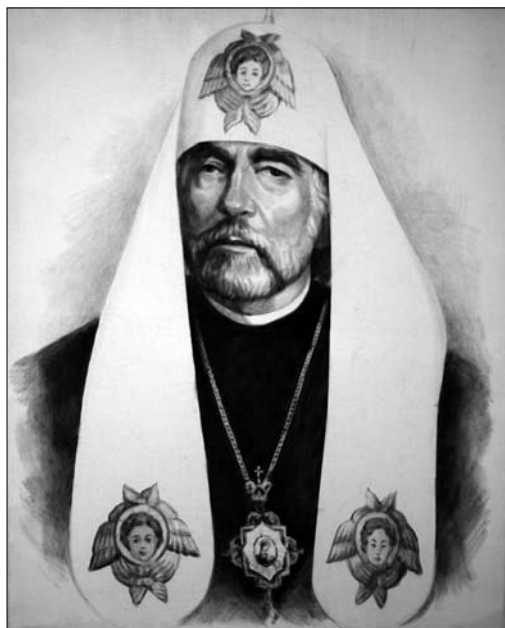
Іл. 4. Калитко Анатолій. Портрет Патріарха Володимира (Романюка). 2002. Полотно, олія. 60 x 42 см. (Музей-садиба Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка), 19). Фото О. Федчук

Іл. 5. Портрет Патріарха Володимира (Романюка). 1993. Фото. (Музей-садиба Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка), 408). Фото О. Федчук

Іл. 6. Фрагмент експозиції в одній із кімнат Музею-садиби Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка). 2025. Фото В. Молинь

Іл. 7. Калитко Анатолій. Портрет Патріарха Володимира (Романюка). 2010. Полотно, олія. 160 x 125 см. Фото О. Медвідчук

глу шапочку з наміткою, округлі кінці якої спадають на спину й плечі. Верх куколя увінчаний хрестом, на чолі й на передніх кінцях намітки поміщені зображення серафимів [12]. Патріарх зображений із архієрейською відзнакою на грудях. Панагія — священницька відзнака духовної влади або нагорода перед церквою. Такі відзнаки, присвоєні при рукопокладенні у сан, засвідчують «місце і роль священнослужителя в ієрархії церковної організації» [13, с. 159].

Портрет Патріарха Володимира (Романюка) виконаний у техніці олійного живопису на полотні, як

і більшість портретів у творчому доробку художника. У невеликому за розміром (60 x 42 см) портреті А. Калитко зумів відтворити образ Святійшого Патріарха. Психологічна характеристика й індивідуальні риси передані в портреті живописними засобами способом багат шарового письма. Колористика стримана, щоб увага максимально концентрувалась на обличчі й облаченні. У верхній частині, справа від глядача, виразно прочитується статуарне зображення святого з золотим німбом. Святий зображений у червоному фелоні, а його плечі покриває білий хрещатий омофор. У такий спосіб художник передає важливість духовного покровителя Патріарха, в миру Василя, — Святого Василя Великого. За поширеною іконографічною схемою, святого зображують на повен зріст. На іконах Святого Василя Великого зображують з Євангелієм у лівій руці та благословляючою правицею.

Портрет Патріарха Володимира (Романюка) подарований художником А. Калитком у день урочистого відкриття музею 2002 року. Прибраний покутським тканим рушником «Портрет Патріарха Володимира» знаходиться на чільному місці в експозиції однієї з кімнат музею-садиби (іл. 6). «Він в історії залишається насамперед страдником і великомучеником...» — виписані слова сина Тараса Романюка під портретом батька.

Все багатостраждальне життя Патріарха Володимира (Романюка) цілком вписується в духовну категорію «хресної дороги». У спогадах про батька Т. Романюк акцентує: «Все життя його, починаючи з ранніх дитячих років напівголодного існування, і далі через табори, Колиму, Магадан, потім повернення додому і страдницьке священницьке служіння, що закінчилося знову тюрмами і таборами, Мордовією, Якутією, а також знищенням родини, смертю дружини, постійним цькуванням каральними органами — явилось тими многотрудними етапами його власної «хресної дороги», а вже найостанніший період його життя, що звався «патріаршеством» і який був, за висловом одного сучасного філософа, духовно найважчим, завершував особисте безкінечне життяве сходження його на Голгофу. І кінцевою вершиною отієї Голгофи земного життя Патріарха Володимира став, безумовно, його похорон 18 липня 1995 р., і оте поховання під брамою Софії Київської, де його прах спочиває донині. І як би там не спекулювали ко-

лишні противники Патріарха Володимира, уневажаючи і знецінюючи його життя, такого безмірно великого етапу страждань Патріарха їм не заперечити ніколи. Тому, що історія є історією, а він у цій історії залишається, перш за все, страдником і великомучеником — за народ, за Церкву, за державу» [1, с. 172].

У доробку А. Калитка знаходимо два портрети Патріарха, написані з інтервалом у вісім років. 2010 року художник виконав «Портрет Патріарха Володимира (Романюка)» (іл. 7) на замовлення. Варто зазначити, що представники районної влади неодноразово зверталися до керівництва Косівського інституту з проханням посприяти у виконанні портретів визначних особистостей для заходів районного чи обласного рівня з відзначення ювілейних дат. Керівництво навчального закладу, своєю чергою, доручало вирішення такого роду завдань професіоналам, художникам-портретистам. До прикладу, Анатолій Миколайович виконував «великоформатні» портрети Лесі Українки, Марка Черемшини, Тараса Мельничука, Дмитра Павличка.

Серед усіх жанрів образотворчого мистецтва портрет найбільш орієнтований на людську особистість, адже його головна функція — зберегти та відобразити художній образ людини у певну історичну епоху та за певних соціокультурних обставин. Саме тому портрет як мистецький жанр та культурно-історичний документ відображає процеси розвитку культури — від найдавніших часів і до новітнього часу. Важливим чинником у вирішенні портрета є особистість портретованого, його статус та роль у суспільстві, а також призначення самого портрета та його роль у публічному просторі.

Виконуючи на замовлення портрет Патріарха Володимира, А. Калитко звертається до натурального (реалістичного типу) зображення, орієнтуючись на документальні матеріали — світліну Патріарха (іл. 8) [14]. «Портрет Патріарха Володимира (Романюка)» виконаний у техніці «суха кисть» на полотні розміром 160 x 125 см. Основну увагу приділено характеристиці обличчя Патріарха. Голова портретованого подана в анфас із легким поворотом управо. Патріарх зосередженим поглядом звертається до глядача. Перед нами — узагальнений образ, коли Патріарх зображений як проповід-

Іл. 8. Фотопортрет Патріарха Володимира. Фото з відкритих джерел. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2243240.html> (16.02.2026)

ник ідей свободи та незламності, задля розкриття його місії та значення в українській державі, культурі та духовності.

Анатолій Калитко як досвідчений портретист прописує характерні риси, акцентує увагу на обличчі, моделюючи його м'якими тональними переходами, з делікатною передачею вікових ознак, сивини, зосередженого й одухотвореного погляду, у якому прочитуємо життєвий досвід, моральну твердість і внутрішній спокій. У колористичному вирішенні застосовано контрастні зіставлення темних тонів ризи й білого патріаршого головного убору, а холоднувато-нейтральні тони тла контрастують із теплими відтінками обличчя. Це створює ефект внутрішнього світління і зосереджує увагу на духовній суті портретованого.

Важливу символічну роль відіграє облачення й, зокрема, головний убір. Під час інтронізації Патріарху вручали кукіль як символ патріаршої влади. Це традиційний білий кукіль, характерний для патріархів православних церков. На більшості відомих фотографій та відеоматеріалів 1993—1995 рр. Патріарх Володимир зафіксований саме в білому куколі, що є частиною одягу патріарха. Для патріарха кукіль

Іл. 9. Фрагмент експозиції виставки «САКРАЛЬНЕ. Патріарх Володимир: шлях віри, боротьби і пам'яті» у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї 22 серпня 2025 р. URL: <https://www.facebook.com/hutsul.museum/posts/> (7.01.2026)

Іл. 10. Дипломні роботи студентів Косівського державного інституту декоративного мистецтва в експозиції виставки «САКРАЛЬНЕ. Патріарх Володимир: шлях віри, боротьби і пам'яті» у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї 22 серпня 2025 р. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1346394107492295&set=pcb.1346393604159012>

є повсякденним головним убором. На лобі та кінцях шлейфів білого куколя розміщено зображення серафимів, на тім'яній частині — хрест невеликого розміру. На грудях — панагія ромбічної форми.

Патріарх Володимир (Романюк) як предстоятель Української православної церкви Київського патріархату носив патріарший куколь. Володимир Романюк очолював УПЦ КП від жовтня 1993 року до своєї смерті в липні 1995 року. Патріарх Володимир став другим предстоятелем УПЦ КП після Патріарха Мстислава. Його діяльність була тісно пов'язана з боротьбою за автокефалію українського православ'я та духовну незалежність.

Відомий історик Сергій Білокінь про Патріарха Володимира (Романюка) зазначав: «Перейшовши 19 років тюрем, таборів і заслання, Владика одержав найвищу освіту, яку тільки може дати життя, — він знав його досконало. Прагнучи окреслити характер Патріарха як мислителя, можна обмежитись тим очевидним і зрозумілим для нас визначенням, що він був мислителем сквородинського типу, завжди самотнім і завжди вільним шукачем істини. Відрізання їх хіба лишень те, що Сковорода був відчайдушний, затятий єретик, невтомний опонент церковних закономірностей, а Святійший Патріарх — сміливий реформатор зовнішніх церковних форм — був водночас вірним сином української Церкви й ніколи поза Церкву не виходив. Коли ж зазирнути ще глибше, їхня відмінність полягає у формах самовиявлення. Зовсім по-різному ставилися Сковорода й Володимир до самих себе. Велика гординя опанувала одним, безмежна лагідність і сумирність переймала другого. Святіший не любив адміністрування — просто жив зі своєю паствою, зі своїми дітьми. Це був тип старосвітського ченця, що у своїй соціальній ніші підносив до Господа ревну молитву за свій народ. Добрий і довірливий, він умів і розрадити, і розвеселити у скруті» [15].

До 100-річчя від дня народження Патріарха Володимира Романюка у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського, у Коломиї, 22 серпня 2025 року відбулась Всеукраїнська наукова конференція «Патріарх Володимир Романюк: життя, служіння, національна і духовна місія» та відкриття виставки «САКРАЛЬНЕ. Патріарх Володимир: шлях віри, боротьби і пам'яті» [16]. На виставці, що презентувала страдницький життєвий шлях Володимира Романюка, чільне місце зайняв портрет, виконаний А. Калитком (іл. 9), були представлені експонати з Музею-садиби Патріарха і його особисті речі: елементи архієрейського облачення, патріарший жезл, скуфія, Біблія, ікона Спаса Нерукотворного, листи із заслання, численні фото, матеріали преси та книги. Доповнили експозицію виставки твори сакрального мистецтва сучасних митців Косівської регіональної організації Національної спілки художників України та дипломні роботи студентів Косівського державного інституту декоративного мистецтва (іл. 10).

В Івано-Франківському краєзнавчому музеї у листопаді 2025 року впродовж місяця експонувалася виставка «Василь Романюк: від дисидента до патріарха», приурочена до 100-річчя від дня народження Патріарха Романюка. На виставці представлено патріарше облачення, скуфію, жезл, вишитий пояс, фотографії з різних періодів життя, особисті речі, а також книги, присвячені його служінню. Окремий розділ експозиції — нагороди імені Патріарха Романюка та інформаційні матеріали про його життєвий шлях [17]. Серед творів інших митців, присвячених Патріархові, експонувався портрет авторства А. Калитка (2010).

Валерій Іванович Малиновський, заслужений працівник культури України, кандидат технічних наук, доцент, працює на посаді професора кафедри дизайну Косівського державного інституту декоративного мистецтва.

Народився 26 вересня 1968 року в селі Черганівка Косівського району Івано-Франківської області. Закінчив Київський національний університет технологій та дизайну за спеціальністю «художник-модельєр» (2000).

2007 року Валерій Малиновський захистив кандидатську дисертацію на тему: «Удосконалення процесу проектування канонічного одягу складної форми». Він має шість авторських свідоцтв на винаходи, опублікував 28 наукових праць. Коло наукових інтересів Валерія Малиновського — літургійний (церковний) одяг [18], дизайн орнаментальних структур [19], іконографія, прикладна геометрія, мініатюрна вишивка. Науково-педагогічну діяльність Валерій Малиновський поєднує з художньо-творчою в галузі вишивки в мініатюрі. Він виконав понад 300 творів мініатюрної художньої вишивки, більшість із яких складають ікони, літургійний одяг, портрети й декоративні композиції. Валерій Іванович є учасником 45 мистецьких виставок в Україні та за кордоном, у тому числі автором 16 персональних виставок.

2004 року майстерність вишивання Валерія Малиновського зафіксована у «Книзі рекордів України», автора відзначено дипломом (№ 33/2-00110) у категорії «Людина, унікальні здібності». Зафіксовані результати: «Особлива майстерність в галузі традиційної ручної вишивки та встановлено рекорд на найбільшу кількість (1024) вишитих

Іл. 11. Національний реєстр рекордів. 2011 р. Фото В. Малиновського

стібків на один квадратний сантиметр без збільшувальних пристроїв» [20]. Указаний рекорд був двічі перевершений вишитими мініатюрами «Герб України» розміром 1 x 1 сантиметр, у якому вмістились 1476 стібків, а пізніше — 1550 стібків на кв. см. Цей абсолютний світовий рекорд із вишивки зафіксовано в «Національному Реєстрі Рекордів України» 2011 року (іл. 11). Герб України (1 x 1 см) вишитий найтоншими чорними і білими нитками. Експерти вираховували стібки за допомогою мікроскопа [20].

2009 року Валерію Малиновському присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України», а 2016 року він став номінантом Всеукраїнського проекту Енциклопедії «Золотий фонд нації — Україна. Нова епоха» [20].

Валерій Малиновський є лауреатом премії імені патріарха Володимира Романюка та митрополита Андрея Шептицького (2018) (іл. 12). Творчий колектив у складі Романа Кондратіва, Олександра Охупкіна, Володимира Сірка, Миколи Симчича, Валерія Малиновського отримав нагороду в номінації «Образотворче та народне сакральне мистецтво» за ексклюзивний вишиваний іконостас у різьбленому обрамленні народного гуцульського стилю в Соборі Погінської Богородиці ЧСВВ с. Погоня Тисменицького району Івано-Франківської області (іл. 13). Обласна премія імені Патріарха Володимира Романюка та Митрополита Андрея Шептицького заснована 2015 року та є найвищою обласною відзнакою в галузі духовної літератури, мистецтва, архітектури та дизайну. Її щороку присуджують за значний внесок у роз-

Іл. 12. Премія і відзнака імені патріарха Володимира Романюка та митрополита Андрія Шептицького. 2018. Фото В. Малиновського

Іл. 13. Іконостас у Соборі Погінської Богородиці ЧСВВ с. Погоня Тисменицького району Івано-Франківської області. Фото В. Малиновського

виток культурної та духовної спадщини Прикарпаття [21].

Упродовж двох років тривала творча співпраця В. Малиновського над розробкою та виконанням вишитого чотирьохрядного іконостасу та інших виробів сакрального призначення для монастиря Успіння Пресвятої Матері Божої у с. Погоня. Автором виконано 11 вишитих ікон: Божа Матір «Salus populi Romani» (12,5 x 9 см), Божа Матір «Погінська» (11,5 x 7,6 см), Божа Матір «Одигітрія зі скіпетром» (10 x 7,3 см), Христос «Пантократор» (12 x 12 см),

Божа Матір «Погінська» (12 x 12 см), Божа Матір «Salus populi Romani» (12 x 12 см), Христос-Пастир (12 x 12 см), Хрест «Розп'яття Христове» (30,6 x 20,6 см), Хрест «Воскресіння Христове» (30,6 x 20,6 см), «Голгофа» (8 x 8 см), «Тетраморф» (8 x 8 см). Указані розміри ікон також підтверджують, наскільки кропітким є цей вид творчості. Майстер вишиває в техніці «петіт поінт», тобто маленькими точками. Стібки в мікрОВИШИВЦІ дуже маленькі, крихітні. Розгледіти складно, а вишивати — тим паче. В. Малиновський у переважній більшості робіт застосовує такі техніки: коса гладь, півхрестик, рахункова гладь, рахунково-стебнові техніки лишт-ва, набирування, петіт-пойнт.

Як художник-модельєр за фахом, кандидат технічних наук, пан Валерій створює дизайн орнаментальних структур, літургійне вбрання та вишиті ікони. Про майстерність вишивання засвідчують не тільки роботи, а й дипломи «Книги рекордів України» та «Національного Реєстру Рекордів України» за найбільшу кількість вишитих стібків на одному квадратному сантиметрі без збільшувальних пристроїв. Для більш детального огляду на виставках відвідувачам пропонують розглядати таку мікрОВИШИВКУ під збільшуваним склом.

З нагоди візиту Блаженнішого Святослава (Шевчука) до Погінського монастиря (2018) спеціально, в дарунок Патріарху, була виконана срібна Панагія з мініатюрною вишитою іконою Погінської Пресвятої Богородиці, яку вишив Валерій Малиновський, а оправу виготовив ювелір з Вижиці Іван Задорожний. Наступного року в такому ж творчому тандемі виконана ще одна срібна Панагія з мікрОВИШИВКОЮ «Ісус Христос» (з ягнятком на плечах) [22].

Віртуозну майстерність В. Малиновського засвідчує розроблений і виконаний упродовж 2013—2014 рр. унікальний суцільно вишитий мікростібками літургійний одяг «Rationale» для доктора Грегора Марія Ханке — єпископа Айхштета в Баварії. Такий одяг, після II Ватиканського собору, мають лише чотири єпископи в світі [22].

Однією з найцінніших своїх робіт В. Малиновський вважає вишитий церковний літургійний одяг — облачення архієрея, зокрема головний убір — митру, над виконанням яких працював три роки. Облачення присвячене Ангельській тематиці. У нижньому ряду

вишиті ангелики. Середній ряд — головні серафими, а по верхньому ряду — херувими [18]. Сьогодні цей одяг є власністю єпископа Сокальського Михайла Колтуна. Він же — головний капелан греко-католицької церкви [23; 24].

Валерій Іванович вишив мікровишивкою лише три портрети: портрет Тараса Шевченка, портрет Патріарха Володимира (Романюка) і портрет Олександра Богущка [22]. Саме О. Богущко перший зацікавився вишивками В. Малиновського на виставці «Мистецтво Гуцульщини» у Центральному Будинку художника в Києві (1993), порекомендував вступати до інституту, підтримував зі свого боку, а згодом вони стали колегами й добрими друзями.

Зі слів Валерія Івановича дізнаємося більше про особисте знайомство і спілкування з Патріархом Володимиром (Романюком), його сприяння і підтримку. Валерій Іванович із теплотою згадує Святійшого Патріарха, який, незважаючи на високий пост і зайнятість, завжди готовий був вислухати і допомогти. Валерію «запали в душу» звертання Патріарха — «юначе», «земляче». Свого роду «меценатством» Патріарха Володимира можна назвати його сприяння обдарованому юнакові реалізувати свої роботи (серед владик та священників) і тим забезпечити проживання в Києві. «Так я познайомився з митрофорним протоієреєм Володимиром Черпаком (нині — Єпископ Фастівський і вікарій Київської єпархії). Він замовив у мене три роботи. Ікону «Оранта», вишиту хрестиком, та ікону «Святий Володимир» придбав для себе. Ікону «Покрова» — для Свято-Покровської церкви на Подолі, де ікона знаходиться дотепер. На виручені кошти за ці роботи я прожив більше, ніж рік» — пригадує В. Малиновський [22].

Звертався у патріархат заручитися підтримкою Патріарха Володимира, маючи власні роботи, академічну довідку з академії, два рекомендаційні листи від голови Українського фонду культури Бориса Олійника і голови Національної спілки майстрів народного мистецтва Володимира Прядки, для продовження навчання на бюджеті в Державній академії легкої промисловості України.

Валерій Іванович із вдячністю згадує про Святійшого Патріарха. Їхнє знайомство тривало недовго, понад рік. За цей час особисто зустрічалися разів

Іл. 14. Малиновський Валерій. Портрет «Патріарх Володимир (Романюк)». 2016. Полотно, мікро вишивка, коса рахункова гладь, півхрестик. 28,7 x 20 см. Фото В. Малиновського

Іл. 15. Володимир (патріарх Київський). Фото з відкритих джерел. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (7.01.2026)

чотири або п'ять, останній був за три дні до трагічної смерті Патріарха. Майстер виконав для Патріарха Володимира (Романюка) патріарший кукіль, на якому металізованими (золотими) нитками вишиті серафими розміром 11 x 11 см. Був задум ви-

Іл. 16. Фрагмент експозиції виставки Валерія та Оксани Малиновських «Мікросвіт» у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ. 2022. URL: <https://kdidm.edu.ua/tvorchist/vystavky/vystavka-valeriia-ta-oksany-malynovskykh-mikrosvit>

Іл. 17. Фрагмент експозиції виставки Валерія та Оксани Малиновських «Мікросвіт» у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ. 2022. URL: <https://kdidm.edu.ua/tvorchist/vystavky/vystavka-valeriia-ta-oksany-malynovskykh-mikrosvit>

шити для Патріарха ікону «Святий Володимир Великий» у повен зріст...

2016 року В. Малиновський вишив портрет «Патріарх Володимир (Романюк)» (іл. 14), розміри якого — 28,7 x 20 см. Для вишивальної основи вибрав тонке полотно рівномірного полотняного переплетення німецького бренду Zweigart. Твір виконаний у техніці мікровишивки й репрезентує рідкісний для сучасного українського мистецтва різновид. Звернення митця до постаті Патріарха Володимира (Романюка) зумовлене прагненням осмислення його духовного та національного лідерства в контексті новітньої української історії. Композиційне вирішення портрета вирізняється стриманістю та врівноваженістю, акцент робиться на психологічній характеристиці.

Взоруочись на світлину (іл. 15) і будучи знайомим із Патріархом особисто, В. Малиновський з точністю відтворює портретні риси. Погляд Патріарха спрямований на глядача, що створює ефект діалогу й підкреслює зосередженість.

Техніка мікровишивки, якою Валерій Іванович володіє бездоганно, дозволяє досягти високого рівня деталізації та тональної градації. Надзвичайно дрібний стібкок виконує функцію живописного мазка, формуючи м'які переходи світлотіні у моделюванні обличчя, та елементів патріаршого облачення (кукіль, серафими, хрестик, панегія). Дуже ретельно опрацьовано кожну деталь. Твір можна назвати «живописом голкою». Валерій Іванович використовує тоненькі японські сталі голки з нейлоновим покриттям (№ 12), довжиною 45 мм. Матеріалом для вишивки обирає шовкові мікронитки (№ 20, 40), найтонші шовк-мадейра (№ 60), металізовані нитки (срібні й золоті різних відтінків) виробництва Японії і Греції.

Колористичне вирішення портрета побудоване на стриманій гамі з переважанням світлих і теплих тонів у передачі обличчя, що асоціюються з духовною чистотою та просвітленістю. Для фону автор вибирає темно синій (як варіант розглядався і чорний), щоб мовою кольору передати трагічні події «чорного віторка». Ритмічно-рапортна композиція з хрещатих мотивів щільно вкриває кобальтове тло, водночас контрастуючи з білизною патріаршого куколя. На темному тлі виразно прочитуються силуети архітектури Софійського собору. У цьому закладений підтекст. Святійший патріарх Володимир інтронізований у Софійському соборі. Похований біля дзвіниці Софії Київської.

В цілому твір Валерія Малиновського «Патріарх Володимир (Романюк)», виконаний у техніці художньої мініатюрної вишивки, постає як узагальнений образ духовного провідника, у якому вдало поєднуються індивідуальні риси конкретної історичної особи та символічне осмислення її ролі в національно-культурному просторі.

Портрет експонували на виставках у Коломиї (2017, 2022) та Косові (2022). Виставка «Разом до храму» у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї (2017) об'єднала твори трьох самобутніх митців. Це «своєрідний мистецький тріумф»

вірат» — Микола Симчич, Олександр Охупкін і Валерій Малиновський, які виконали ікони для монастиря Успіння Матері Божої у с. Погоня. У статті про виставку зазначено:

«Іконостас виконаний у техніці інкрустованої гуцульської різьби з вишиваними й мальованими образами. Це вражаюча робота як за авторською майстерністю, так і за своїми масштабами» [25]. На виставці експонувався вишитий портрет Патріарха Володимира (Романюка).

Унікальні вишиті твори-мініатюри (іл. 16) були представлені на виставці

«Мікросвіт Валерія та Оксани Малиновських» у Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва навесні 2022 року [26]. На перший погляд, мікрОВИШИВКИ видаються намальованими, а щоб розгледіти «мініатюрні стібки» потрібно дивитись через збільшуваче скло. В експозиції цієї виставки був представлений портрет Патріарха Володимира (Романюка) (іл. 17), а згодом автор експонував його на благодійній виставці вишитих ікон Валерія Малиновського та Миколи Симчича під назвою «Молимося за Україну» у Музеї писанкового розпису — філії Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї [27].

Мистецькі шляхи М. Симчича і В. Малиновського перетнулися в найзнаковішому проєкті — вишиваному іконостасі в Погонському монастирі Успіння Пресвятої Матері Божої, аналогів якому немає в Україні. Як розповідає Валерій Іванович: «Коли Микола звернувся з проханням допомогти вишити мініатюрні іконки, які були присутні у великих іконах, я дав згоду. У своїх іконах Микола використовував більш крупне полотно Zweigart, на якому неможливо розділити переплетення. Тоді ми вирішили, що вишиватиму на дрібному полотні, а пізніше «імплутуємо», тобто, пришиємо як вставку. Вишив римську ікону Богородиці *Salus populi romani* (Спасіння людей Риму), Явлення Погінської Богородиці і Богородицю Одигітрію у білих ризах походженням з первісного монастиря. Протягом року вишивав ці три мініатюри. Це — дуже унікальний проєкт, який не має аналогів» [22].

Василь Якович Дутка, заслужений художник України, доцент кафедри образотворчого мистецтва та академічних дисциплін Косівського державного

інституту декоративного мистецтва, творчо активний живописець і скульптор.

Народився Василь Дутка 6 березня 1965 р. у с. Миколаївка Буцацького району Тернопільської області. Навчався за спеціальністю «художня кераміка» в Косівському технікумі народних художніх промислів ім. В. Касіяна (1981—1985), а згодом у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (1988—1993, тепер — Львівська національна академія мистецтв). На педагогічній роботі у Косові — з 1993 року (викладач, заступник директора з навчальної роботи, доцент). Активно працює творчо, бере участь у різних мистецьких виставках як в Україні, так і за її межами (Польща, Греція, Франція).

Важливі аспекти творчої праці Василя Дутки як живописця і скульптора у розвитку польсько-українських культурних відносин пов'язані з іменем відомого польського композитора з українським корінням Яна-Ігнація Падеревського [28, с. 433]. Проєкт В. Дутки зайняв I місце в конкурсі на встановлення пам'ятника Я. Падеревському в м. Лохув (2012), він виготовив також скульптурне погруддя композитора для Музичного салону у Варшаві (2013).

Іл. 18. Дутка В. Пам'ятник Папі Івану Павлу II у м. Туліглові (Польща). 2019. Фото В. Дутки

Іл. 19. Дутка В. Модель пам'ятника Патріарху Володимиру (Романюку). 2025. Фото В. Дутки

Іл. 20. Дутка В. Пам'ятник Святійшому Патріарху Київському і всієї Руси-України Володимирі Романюку у с. Хімчин. 2025. Фото В. Молинь

Василь Дутка є автором проєкту пам'ятника Папі Івану Павлу II (іл. 18), виконаного з кованої міді і встановленого у м. Туліглове біля Перемишля (Польща, 2019) [28]. Плідна міжнародна співпраця і доробок художника пошановані сусідньою державою. Міністерством Культури і національної спадщини Польщі Василь Дутка нагоро-

джений орденом «Заслужений для культури Польщі» (2015).

Упродовж 2022—2023 рр. художник працював над виконанням серії живописних творів про життя Я.І. Падеревського, що налічує 16 робіт. Персональна виставка «Президент Я.І. Падеревський» відбулася у Варшаві восени 2023 року [29].

Із втілених у матеріалі скульптурних проєктів Василя Дутки слід відзначити меморіал пам'яті «Кожному поколінню своя війна» (трифігурна композиція в бронзі) для 10 окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс» у м. Коломия (2019). Із творчої робітні скульптора «вийшли у світ» моделі пам'ятників Папі Івану Павлу II і Святійшому Патріарху Київському і всієї Руси-України Володимирі Романюку; скульптурне погруддя Ігнація Падеревського і рельєфний портрет Фридерика Шопена; меморіальні дошки з барельєфами на честь відомих діячів української культури: О. Затварської, П. Терпелюка, Я. Грабовецького, І. Боднарука, Б. Радиша-Маринюка. У скульптурі В. Дутка виявляє глибоке відчуття форми, пластики та матеріалу, створюючи роботи, що поєднують реалістичну виразність із символічними узагальненнями [30].

2025 року Василь Дутка став переможцем відкритого конкурсу на створення пам'ятника Святійшому Патріарху Київському і всієї Руси-України Володимирі Романюку в с. Хімчин Косівського району Івано-Франківської області. Це надзвичайно відповідальна робота. Упродовж весняно-літнього періоду Василь Якович працював над виготовленням моделі (іл. 19) із затвердженого проєкту (висота фігури 185 см). Далі роботи проводились на фабриці у Львові (відливка з бронзи). Автор пропонує динамічну композицію. Постава Патріарха подана в крокувальному русі, що надає відчуття динаміки. Патріарх в архієрейському вбранні, з посохом у лівій руці, а правою виконує благословляючий жест.

У спілкуванні з Василем Яковичем більше дізнаємося про авторський задум: «У власній концепції я свідомо прагнув надати постаті більшої внутрішньої та пластичної динаміки. Моє завдання полягало не лише у створенні портретної подібності, а у формуванні цілісного образу, де скульптурна маса органічно взаємодіє з навколишнім простором.

Динаміка виявляється насамперед у трактуванні силуету та руху складок ряс, які не просто відтворюють матерію одягу, а стають активним пластичним елементом, що «входить у простір» (іл. 20). Вітер зі сходу, який розвіює тканину, є не побутовою деталлю, а метафорою історичного тиску, спрямованого проти Української церкви. Складки одягу формують напружену ритміку, що протиставляється вертикальній осі фігури — осі духовної стійкості. Попри зовнішній вплив постать патріарха залишається непорушною. Його опора не фізична, а духовна. Посох у лівій руці не лише традиційний атрибут архієрейської влади, але й символ пастирської відповідальності та провідництва. У моїй композиції жезл не «піддається» вітру, а навпаки легко перетинає його напрям, утворюючи внутрішній композиційний контрапункт. Це пластичний знак того, що жодні наративи чи зовнішні впливи не здатні похитнути духовну вертикаль» [31]. Постать Патріарха в повний зріст встановлена на високому п'єдесталі. Вертикально видовжена форма п'єдесталу продовжує силует фігури, утворюючи єдину композиційну вісь, що спрямована вгору. Монумент ніби проростає з простору, символізуючи духовне піднесення.

До скульптурного вирішення образу Патріарха Володимира неодноразово звертається скульптор Петро Штаєр. Пам'ятник Патріарху Володимиру (Романюку) за проектом П. Штаєра встановлений у Косові 2017 року (іл. 21). За цей твір автор монумента нагороджений Орденом князя Володимира Великого III ступеня [32]. Стосовно вирішення композиції монумента — високий вертикальний силует із розгорнутою статичною позою з посохом в руці. Така побудова більш узагальнює образ Патріарха як духовного провідника. Права рука тримає посох — символ пастирської влади. Ліва рука опущена донизу, що посилює відчуття спокою. На відміну від скульптурного зображення Патріарха Володимира в Косові, вирішеного П. Штаєром у стриманій майже статичній композиції, В. Дутка пропонує динамічну композицію монументу.

2025 року спільно працювали над вирішенням пам'ятника Патріарху Володимиру (Романюку) у Космачі (іл. 22). П. Штаєр є автором скульптурного погруддя, а В. Дутка виконав проєкт анотацій-

Іл. 21. Штаєр П. Пам'ятник Володимиру Романюку у Косові. 2017. Фото В. Молинь

Іл. 22. Штаєр П., Дутка В. Пам'ятник Патріарху Володимиру (Романюку) у с. Космач. 2025. Фото В. Дутки

них таблиць із текстами та символічними атрибутами для пам'ятника [33].

Відомо також про меморіальну дошку Патріарху Володимиру на фасаді Свято-Покровської церкви у Києві, де Святійший відправляв Богослужіння у 1990—1995 рр. Пам'ятний знак є бронзовим барельєфом, встановленим на основу з червоного граніту

Іл. 23. Меморіальна дошка в Києві. Фото з відкритих джерел. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Володимир_\(Патріарх_Київський\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Володимир_(Патріарх_Київський))

Іл. 24. З відкриття пам'ятника у с. Хімчин. Фото В. Дутки

Іл. 25. Фрагмент з експозиції виставки у с. Хімчин. 2025. Фото О. Федчук

(іл. 23). На честь Патріарха названо вулиці у Києві, Івано-Франківську, Снятині, Космачі, Хімчині. Вказівний знак до Музею-садиби Патріарха виго-

товив випусник відділу художнього дерева Косівського інституту Тарас Бортейчук (2002, керівник дипломної роботи Мирослав Радиш).

У рамках відзначення 100-річчя від дня народження Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Володимира Романюка у с. Хімчин, на батьківщині Патріарха, 30 жовтня 2025 року відбулося урочисте відкриття пам'ятника (іл. 24). Чин благословення пам'ятника звершив Предстоятель Православної церкви України Митрополит Епіфаній. Автор пам'ятника В. Дутка отримав нагороду від Митрополита Епіфанія — медаль «Хрест Свободи» за жертвне служіння задля збереження Божого дару свободи та незламності (2025).

Митрополит Епіфаній також взяв участь в урочистих заходах, присвячених 100-річчю від дня народження Патріарха Володимира (Романюка). У межах програми відбувся показ документального фільму «Бог і Україна: дві великі любові Патріарха Володимира Романюка», присвяченого життю та служінню Патріарха, презентація виставки експонатів музею-садиби Патріарха Володимира та виробів декоративного мистецтва Косівщини (іл. 25).

Висновки. Внаслідок опрацювання фактологічного матеріалів за темою публікації можемо підсумувати, що Патріарх Володимир (Романюк) у творчості А. Калитка, В. Малиновського та В. Дутки постає не лише як історична постать, а як духовний символ епохи, носій національної ідентичності та морального авторитету. Кожен із митців, зберігаючи індивідуальну художню мову й технічні особливості, взоруючись на документальні матеріали, інтерпретує постать Патріарха крізь призму власного світогляду та творчого досвіду. У живописних портретах А. Калитка домінує психологізація образу, що підкреслює внутрішню силу та жертвність духовного лідера. В. Малиновський, звертаючись до мініатюрної вишивки, акцентує на духовній величчї й канонічності. В. Дутка, працюючи у власній стилістичній системі, розкриває Патріарха як знак національного спротиву, посилюючи символічний характер образу. Таким чином, художні репрезентації Патріарха у творчості цих митців формують багатовимірний культурний наратив, у якому поєднуються історична пам'ять, сакральна традиція та сучасне мистецьке осмислення.

Життя та служіння Патріарха Володимира Романюка були пронизані величчю, самовідданістю та нескореністю духу. Він боровся за гідність людини, захищав права та свободи українського народу, був мудрим наставником та милосердним духовним лідером. Сьогодні його спадкоємство живе в серцях українського народу, а його духовність та віра продовжують надихати нас на шляху до свободи та духовного відродження.

1. Романюк Т. *Патріарх Володимир, або спогади про батька. Документальний нарис*. Косів: Писаний Камінь, 2019. 184 с.
2. Романюк Т. *Патріарх Володимир, або спогади про батька. Документальний нарис (репринтне видання)*. Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2000. 144 с.
3. Мороз В. *Хроніка опору. Широке море України*. Париж: Балтимор, 1972. 72 с.
4. Кушнірчук М. Тернистий шлях Патріарха. *Гуцульський календар*. 2025. Вип. 30. С. 28—30.
5. Гудзик К. Патріарх Володимир: Мученик за життя — Великомученик по смерті! *День*. 2019. 9 грудня. URL: <https://p-uarc.te.ua/novyny/patriarch-volodimir-muchenik-za-zhittya-velikomuchenik-po-smerti/> (дата звернення: 18.12.2025).
6. Асадчева Тетяна. «Чорний вівторок» 30 років потому: історія кривавого протистояння. *Вечірній Київ*. 2025. 18 липня. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/1150-62/> (дата звернення: 10.12.2025).
7. Музей-садиба Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира. О.М. Федчук. *Енциклопедія Сучасної України*. Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк; НАН України; НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70390>. (дата звернення: 10.12.2025).
8. Молинь В. Випускники НАОМА в історії Косівської мистецької школи. *Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці*. 2017. Вип. 26. С. 16—27.
9. Молинь В. Ювілей творчо-педагогічної діяльності Анатолія Калитка в Косові. *Образотворче мистецтво*. 2022. № 1—2. С. 124—125.
10. Молинь В., П'ясецька В. *Мелодія живопису Анатолія Калитка. Альбом*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 128 с.
11. Молинь В. Карпати як творча робітня митця. *Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці*. 2009. Вип. 16. С. 369—375.
12. *Кукіль (головний убір)*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 14.12.2025).
13. *Словник українського сакрального мистецтва*. За наук. ред. М. Станкевича. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. 288 с.
14. Аксьонова В. Патріарху Володимирі мало б виповнитися 85 років. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2243240.html> (дата звернення: 21.01.2026).
15. Білокінь С. Заповіт Патріарха. *Народна газета*. 1995. № 35. С. 4—5.
16. *Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї*. 22.08.2025. URL: <https://www.facebook.com/hutsul.museum/posts> (дата звернення: 25.01.2026).
17. *Івано-Франківська обласна державна адміністрація*. 9.11.2025 URL: <https://www.facebook.com/> (дата звернення: 24.01.2026).
18. Малиновський В. Священний одяг візантійсько-слов'янського обряду з глибини тисячоліть. *Мистецтвознавство України*. 2012. Вип. 12. С. 165—180.
19. Малиновський В. Церковний одяг: витoki, розвиток, пояснення. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2002. № 1. С. 40—45.
20. Косівський державний інститут декоративного мистецтва. URL: <https://kdidm.edu.ua/kafedry/dyzain/vykladachi-kafedry-dyzaynu/malinovskij-valerij-ivanovich> (дата звернення: 21.01.2026).
21. *Про обласну премію імені Патріарха Володимира Романюка та імені Митрополита Андрія Шептицького*. URL: <https://orada.if.ua/decision/1235-42-2025/> (дата звернення: 27.01.2026).
22. Молинь В. Інтерв'ю з Валерієм Малиновським. 9.02.2026.
23. Атаманюк Ю. Мініатюрні дива Валерія Малиновського. *Час і Події*. Чикаго, 2018. С. 4.
24. Мудрицька А. Косів. Імена. Валерій Іванович Малиновський з села Черганівка Косівського району — віртуоз мініатюрної вишивки. URL: <https://www.facebook.com/Kosiv.Names/posts/> (дата звернення: 24.01.2026).
25. Бойчук В. Талант як осяяння відсвіта Божого. URL: <https://hutsul.museum/exhibitions/2017/three-craftmen-works/> (дата звернення: 24.01.2026).
26. *Виставка Валерія та Оксани Малиновських «Мікросвіт»*. URL: <https://kdidm.edu.ua/tvorchist/vystavky/vystavka-valeriia-ta-oksany-malynovskikh-mikrosvit> (дата звернення: 14.12.2026).
27. Ясінська О. У Музеї писанкового розпису відкрито виставку вишитих ікон відомих митців Миколи Симчича та Валерія Малиновського «Молимося за Україну». URL: <https://dzerkalo.media/news/u-muzei-pisanki-vidkrito-vistavku-vishitih-ikon-molimos-za-ukrainu-foto> (дата звернення: 14.12.2026).
28. Молинь В. Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва в контексті єдності мистецтва України і Польщі в період російської агресії проти України. *Грааль науки: міжнародний науковий журнал*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. № 32. С. 432—434. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.086>.
29. Молинь В. Багатовекторність образотворення Василя Дутки. *Грааль науки: міжнародний науковий жур-*

- нал. Вінниця: Європейська наукова платформа; НУ «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці», 2025. № 50. С. 854—860. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.21.03.2025>
30. Молинь В. Василь Дутка в культурно-мистецькому просторі сьогодення. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2025. Вип. 55. С. 47—57.
 31. Молинь В. Інтерв'ю з Василем Дуткою. 17.02.2026.
 32. У Косові відкрили пам'ятник видатному релігійному діячеві Володимиру Романюку. URL: <https://dzerkalo.media/news/u-kosovi-vidkrili-pamyatnik-vi-datnomu-religijnomu-diyachevi-volodimiru-romanyuku-foto> (дата звернення: 24.01.2026).
 33. Православна громада Космача відзначила 100-річчя Патріарха Володимира. URL: <https://andriyivskatserkva.kiev.ua/novyny/pravoslavna-gromada-kosmachavidznachyla-100-richchya-patriarha-volodymyra/> (дата звернення: 24.01.2026).
- ### REFERENCES
- Romaniuk, T. (2019). *Patriarch Volodymyr, or Memories of Father. Documentary essay*. Kosiv: Pusanuy Kamin [in Ukrainian].
- Romaniuk, T. (2000). *Patriarch Volodymyr, or Memories of My Father. A Documentary Essay (Reprint Edition)*. Kyiv: Prosvita Publishing Center [in Ukrainian].
- Moroz, V. (1972). *Chronicle of Resistance. The Wide Sea of Ukraine*. Paryzh: Baltymor [in Ukrainian].
- Kushnirchuk, M. (2025). The Thorny Path of the Patriarch. *Hutsul's'kyj kalendar*, 30, 28—30 [in Ukrainian].
- Hudzyk, K. *Patriarch Volodymyr: Martyr in Life — Great Martyr after Death!* Retrieved from: <https://p-uapts.te.ua/novyny/patriarkh-volodimir-muchenik-za-zhittia-velikomuchenik-posmert/> (Last accessed: 18.12.2025) [in Ukrainian].
- Asadcheva, T. «Black Tuesday» 30 Years Later: The Story of a Bloody Confrontation. Retrieved from: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/115062/> (Last accessed: 10.12.2025) [in Ukrainian].
- Fedchuk, O.M. Museum-Estate of Patriarch of Kyiv and All Rus-Ukraine Volodymyr. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Retrieved from: <https://esu.tsom.ua/artistsle-70390> (Last accessed: 10.12.2025) [in Ukrainian].
- Molyn, V. (2017). Graduates of NAOMA in the History of the Kosiv Art School. *Ukrainian Academy of Art. Research and Scientific-Methodological Works*, 26, 16—27 [in Ukrainian].
- Molyn, V. (2022). The Jubilee of the Creative and Pedagogical Activity of Anatolii Kalytko in Kosiv. *Fine Arts*, 1—2, 124—125 [in Ukrainian].
- Molyn, V., & Piiasetska, V. (2012). *The Melody of Anatolii Kalytko's Painting. Album*. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
- Molyn, V. (2009). The Carpathians as the Artist's Creative Workshop. *Ukrainian Academy of Art. Research and Scientific-Methodological Works*, 16, 369—375 [in Ukrainian].
- Kukil (headdress). Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (Last accessed: 14.12.2025) [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (2006). *Dictionary of Ukrainian Sacred Art*. Lviv: Institute of Ethnology, NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Aksyonova, V. Patriarch Volodymyr Would Have Turned 85. *Radio Svoboda*. Retrieved from: <https://vvv.radiosvoboda.org/a/2243240.html> (Last accessed: 21.01.2026) [in Ukrainian].
- Bilokin, S. (1995). The Patriarch's Testament. *Narodna Haze-ta*, 35, 4—5 [in Ukrainian].
- National Museum of Hutsulshchyna and Pokuttia Folk Art in Kolomyia*. Retrieved from: <https://vvv.fatsebook.tsom/hutsul.museum/posts> (Last accessed: 25.01.2026) [in Ukrainian].
- Ivano-Frankivsk Regional State Administration*. Retrieved from: <https://vvv.fatsebook.tsom/> (Last accessed: 24.01.2026) [in Ukrainian].
- Malynovskyi, V. (2012). Sacred Vestments of the Byzantine-Slavic Rite from the Depths of Millennia. *Art Studies of Ukraine*, 12, 165—180 [in Ukrainian].
- Malynovskyi, V. (2002). Church Vestments: Origins, Development, Interpretation. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design*, 1, 40—45 [in Ukrainian].
- Kosiv State Institute of Applied and Decorative Arts*. Retrieved from: <https://kdidm.edu.ua/kafedry/dyzain/vykladachikafedry-dyzaynu/malinovskij-valerij-ivanovich> (Last accessed: 21.01.2026) [in Ukrainian].
- On the Regional Award Named after Patriarch Volodymyr Romaniuk and Metropolitan Andrey Sheptytsky*. Retrieved from: <https://orada.if.ua/detsision/1235-42-2025/> (Last accessed: 27.01.2026) [in Ukrainian].
- Molyn, V. *Interv'iu z Valeriem Malynovs'kym. 9.02.2026* [in Ukrainian].
- Atamaniuk, Y. (2018). Miniature Wonders of Valerii Malynovskyi. *Chas i Podii*, 4, 4 [in Ukrainian].
- Mudrytska, A. *Kosiv. Names. Valerii Ivanovych Malynovskyi from the village of Cherhanivka, Kosiv district — a virtuoso of miniature embroidery*. Retrieved from: <https://vvv.fatsebook.tsom/Kosiv.Names/posts/> (Last accessed: 24.01.2026) [in Ukrainian].
- Boichuk, V. *Talent as Illumination from Divine Light*. Retrieved from: <https://hutsul.museum/ekhibitions/2017/three-tsraftmen-vorks/> (Last accessed: 24.01.2026) [in Ukrainian].
- Exhibition of Valerii and Oksana Malynovskyi «Microworld»*. Retrieved from: <https://kdidm.edu.ua/tvorchist/vystavky/vystavka-valeriia-ta-oksany-malynovskikh-mikrosvit> (Last accessed: 14.12.2025) [in Ukrainian].
- Yasinska, O. *Exhibition of Embroidered Icons by Famous Artists Mykola Symchych and Valerii Malynovskyi «We Pray for Ukraine» Opened at the Pysanka Museum*. Retrieved from: <https://dzerkalo.media/news/u-muzei-pisanki-vidkrito-vistavku-vishitih-ikon-molimos-za-ukrainu-foto> (Last accessed: 14.12.2025) [in Ukrainian].

- Molyn, V. (2023). The Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts in the Context of the Unity of Ukrainian and Polish Art during the Period of Russian Aggression against Ukraine. *Grail of Science: International Scientific Journal*, 32, 432—434. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.086> [in Ukrainian].
- Molyn, V. (2025). The Multivector Nature of Vasyl Dutka's Artistic Imagery. *Grail of Science: International Scientific Journal*, 50, 854—860. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.21.03.2025> [in Ukrainian].
- Molyn, V. (2025). Vasyl Dutka in the Contemporary Cultural and Artistic Space. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*, 55, 47—57 [in Ukrainian].
- Molyn, V. *Interv'iu with Vasyl Dutka. 17.02.2026* [in Ukrainian].
- A Monument to the Prominent Religious Figure Volodymyr Romaniuk Unveiled in Kosiv*. Retrieved from: <https://dzerkalo.media/news/u-kosovi-vidkrili-pamyatnik-vidatnomu-religijnomu-diyachevi-volodimiru-romanyuku-foto> (дата звернення: 24.01.2026) [in Ukrainian].
- Orthodox Community of Kosmach Celebrated the 100th Anniversary of Patriarch Volodymyr*. Retrieved from: <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/novyny/pravoslavna-gromada-kosmacha-vidznachyla-100-richchya-patriarha-volodymyra/> (data zvernennia: 24.01.2026) [in Ukrainian].